

О. Гай, И. Рузмайкина

Информационное обеспечение анализа финансового состояния предприятия в рамках бухгалтерского учета

В статье исследовано место бухгалтерского учета и финансовой отчетности в информационном обеспечении анализа финансового состояния предприятия. Обращено внимание на расширение функций бухгалтерской службы, на которую часто возлагается анализ деятельности предприятия и трансформация бухгалтерской информации для управленческого персонала. Рассмотрен вопрос интеграции учета, как средства создания эффективной системы учетной информации для целей управления предприятием.

O. Gai, I. Ruzmaykina

The informative providing of analysis of the financial state of enterprise is within the framework of account

In the article investigational a place of account and financial reporting is in the informative providing of analysis of the financial state of enterprise. Paid a regard to expansion of functions account service on which the analysis of activity of enterprise and transformation of account information is often laid for a managerial staff. The question of integration of account is considered, as to the mean of creation of the effective system of accounting information for the aims of management an enterprise.

Одержано 30.11.09

УДК 338.436

Д.В. Глінкіна, аспірант

Черкаський державний технологічний університет

Особливості та необхідні умови розширеного відтворення в галузі рослинництва

У статті досліджено особливості розширеного відтворення та визначено необхідні умови для нього в галузі рослинництва в сучасних умовах господарювання України. Охарактеризовано процес відтворення в сільському господарстві як простого так і розширеного. Проаналізовано процес розширеного відтворення в галузі рослинництва, та зокрема вплив держави на цей процес в сільському господарстві.

галузь, рослинництво, відтворення, розширене відтворення

Особливості розширеного відтворення в регіональній аграрній сфері обумовлюються специфікою галузі. Оскільки природні процеси виробництва тут тісно пов'язані зі ґрунтово-кліматичними факторами, біологічними умовами розвитку рослин, однакові затрати матеріально-грошових і трудових ресурсів забезпечують одержання різної кількості продукції в межах навіть однієї зони в різні роки. Протягом року впливають на результати виробництва підприємств і ефективності їх діяльності погодні й кліматичні умови [1].

Проблеми дослідження особливостей та необхідних умов розширеного відтворення в галузі рослинництва отримали широке висвітлення у вітчизняних наукових працях. Для розуміння сучасних тенденцій і проблем розвитку розширеного відтворення в галузі рослинництва велике теоретичне і методологічне значення мають роботи Намлієва Є. В. [1], Лисецького А. С. [2], Олійника О. В. [3], Маркса К. [4] та багатьох інших науковців.

Метою статті є дослідження особливостей та необхідних умов розширеного відтворення в галузі рослинництва України. Актуальність дослідження обумовлена вивченням теоретичних основ розширеного відтворення в сільському господарстві регіону та обґрунтуванням напрямів розширеного відтворення в галузі рослинництва.

Економісти-аграрії у своїх працях особливо звертають увагу на наступні особливості виробництва в рослинництві. В якості головного засобу виробництва виступає земля, що має ряд специфічних особливостей. Вона територіально обмежена, а отже відноситься до невідновлюваних ресурсів. Головною якісною характеристикою землі є її родючість, тобто здатність створювати додану вартість. Відтворення землі як засобу виробництва повинне передбачати відновлення й підвищення її родючості. Це досягається за рахунок раціонального використання ділянок землі, проведення хімізації й меліорації, впровадження науково-обґрунтованої системи землеробства в кожному регіоні країни [2].

До специфічних засобів виробництва в сільському господарстві відносяться живі організми, відтворення яких підпорядковується природним законам їх розвитку. Строки вегетації рослин у сільському господарстві неможливо істотно змінити, а отже, процес відтворення в галузі набуває своєрідного характеру – йому властива річна циклічність, як правило, вона відповідає строкам відтворення основної продукції в галузях рослинництва. Річна циклічність відтворення й сезонний характер виробництва несприятливо позначаються на економіці сільського господарства. Оборотні засоби тут порівняно тривалий час перебувають у формі виробничих запасів (насіння, матеріали, корму), а для їх авансування затрачаються більші кошти.

Оскільки продукція сільського господарства соціально значима, існує необхідність забезпечення продовольчої безпеки, частина сільськогосподарських підприємств із відносно низькою ефективністю виробництва потребують підтримки, найважливішу роль у формуванні умов для відтворення відіграє держава, її установи і інститути.

Свої особливості притаманні і процесу відтворення робочої сили в сільському господарстві. Об'єктивно низька ефективність сільськогосподарського виробництва і продуктивність праці є причиною низького рівня заробітної плати, на яку впливають недосконалість ринку сільськогосподарської праці, оскільки він є ринком з яскраво вираженою монополією, низькою мобільністю трудових ресурсів, більш високою вартістю здобуття освіти, професії й перекваліфікації працівників. В ринкових умовах відтворення робочої сили неможливо без державної допомоги й підтримки галузі.

У діючих державних програмах передбачено заходи, спрямовані на відновлення й розвиток вітчизняного сільського господарства. У якості радикальних заходів щодо фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств розглядається питання про введення мораторію на податки й збори, заходи державної політики щодо реструктуризації й фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств, списання боргів, що утворилися не з вини сільських товаровиробників. Як основна форма підтримки сільських товаровиробників використовується пряме фінансування комплексних державних програм на різних рівнях, спрямованих на становлення цивілізованої ринкової економіки в регіональному агропромисловому секторі.

Однак, державне втручання у відтворювальний процес у сільському господарстві не повинне скасовувати дію ринкових механізмів, що сприяють підвищенню ефективності економіки сільського господарства, а лише доповнювати й підсилювати їх, даючи можливість підприємствам формувати й накопичувати власні джерела фінансових ресурсів, необхідні для забезпечення стійкого простого й розширеного відтворення.

У процесі розширеного відтворення в сільському господарстві спостерігається порівняно повільна оборотність оборотних засобів. Це пов'язано із сезонним характером виробництва і розбіжністю періоду виробництва й робочим періодом. Отже, для виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції підприємства повинні бути забезпечені достатньою кількістю насіння, кормів, хімічних засобів захисту, добрив, пально-мастильних матеріалів та ін. Потреба галузі в капітальних вкладеннях зростає при порівняно низькій окупності. Неефективно використовуються трудові ресурси протягом року.

У сільському господарстві частина отриманої продукції не реалізується, а в натуральній формі бере участь у наступному виробничому процесі. У рослинництві це стосується насіння, посадкового матеріалу, кормів, органічних добрив. Отже, кожне сільськогосподарське підприємство може впливати на зростання виробництва й підвищення якості використовуваних у наступних циклах матеріальних ресурсів власного виробництва, зниження собівартості одиниці продукції.

В аграрному виробництві створюються як засоби виробництва, так і предмети споживання, що є важливою особливістю розширеного відтворення в галузі й накладає відбиток на необхідність випереджаючого зростання виробництва насіння, посадкового матеріалу, кормів, органічних добрив для збільшення обсягів виробництва основних видів продукції.

Ринкові механізми дозволяють більш ефективно пристосуватися до часто змінюваних умов сільськогосподарського виробництва. При несприятливих умовах при падінні врожайності культур і продуктивності тварин, скороченні обсягів пропозиції й зростанні цін на продукцію сільського господарства, в галузі виникає ситуація, що дозволяє отримати економічний прибуток і стимулює розширення обсягів використання ресурсів, збільшення виробництва продукції. При сприятливих умовах за умов падіння цін на продукцію граничної корисності у грошовому вираженні зрівняється із ціною ресурсів при відносно меншому обсязі використання ресурсів, відтак оптимальними будуть менші обсяги виробництва продукції. Однак така дія ринкових механізмів має місце тільки у випадку довгострокових змін в умовах виробництва. Найчастіше під дією погодних і пов'язаних з ними економічних умов зміни стосуються короткострокового періоду, коли змінити обсяги використання багатьох ресурсів неможливо, а сигнали про необхідність їх зміни надходять після одержання сільськогосподарської продукції.

Головною умовою розширеного відтворення є наявність джерел у вигляді нагромаджень за рахунок прибутку підприємств і зміни пропорцій між розмірами виробництва в різних галузях. Оскільки в умовах ринку можливості й темпи розширеного виробництва в регіональному сільському господарстві визначаються величиною економічного прибутку, його величина повинна бути достатньою й стабільною.

Найважливішою умовою розширеного відтворення сільськогосподарської продукції в цілому й продукції рослинництва зокрема є оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств, збільшення обсягів виробництва продукції відповідно до закону спадної віддачі ресурсів можна одержати при порівняно більшій величині використання відповідного виду ресурсу, тому темпи збільшення засобів виробництва повинні випереджати темпи збільшення виробництва сільськогосподарської продукції.

Оскільки розширене відтворення сільськогосподарської продукції пов'язане зі збільшенням обсягів використання тієї частини засобів виробництва, яка створена в самому сільському господарстві, цей процес можливий тільки на основі розширеного відтворення. Частина продукції, яка створена сільським господарством,

використовується надалі в процесі відтворення і не бере участі у товарному обігу. Однак на неї впливають товарно-грошові відносини, для її виробництва потрібні ресурси. У зв'язку з цим, відносини, які формуються в процесі відтворення в сільському господарстві, мають специфічні особливості, пов'язані з непрямим впливом ринку на цей процес, ускладненням впливів і необхідністю використання додаткових способів регулювання розширеного відтворення [3].

Процес відтворення в сільському господарстві являє собою єдність його натурально-речовинної й вартісної форми. Створена валова продукція в натуральній формі поділяється на дві частини: засоби виробництва й предмети споживання. За вартістю валова продукція складається з:

- вартості спожитих засобів виробництва, створеної минулою працею й перенесеної на виготовлену продукцію у виробничому циклі (В);
- доданої вартості, створеної живою працею в конкретному циклі виробництва ($V+m$).

Темпи розширеного відтворення залежать від величини знов створеної вартості й тієї її частини, що використовується для формування фонду нагромадження.

Розширення виробництва вимагає додаткової суми грошей, що може нагромадитися протягом декількох виробничих циклів, тобто протягом досить тривалого часу. Фонд нагромадження може служити як резервний фонд для здійснення простого відтворення.

В умовах ринку основне завдання сільськогосподарського підприємства – одержання прибутку і на цій основі збільшення розмірів знов створеної вартості, фондів нагромадження й розширення виробництва. Додана вартість може бути створена тільки в результаті праці у виробничому процесі. У регіональному сільському господарстві, зокрема у рослинництві, процес виробництва, строки його проведення і тривалість визначаються календарним періодом року й змінюються в незначних межах залежно від складних, насамперед, погодних умов. Збільшити обсяги використання праці можна тільки за рахунок розширеного виробництва, підвищення його інтенсивності, що вимагає залучення додаткових капіталів.

Час обігу, пов'язаний із реалізацією продукції у сільському господарстві більше залежить від виду продукції, ніж від ринкових умов. Максимальний час, який допускається для реалізації, залежить від того, наскільки швидко псується продукція, чи є можливість створення товарних запасів для реалізації її в періоди сприятливої ринкової кон'юнктури. Але й та продукція, що може довго зберігатися, повинна бути реалізована до періоду проведення робіт нового виробничого циклу. Такий період у рослинництві визначається зимовим часом, однак вже восени багато видів культур вимагають проведення певних робіт.

Строки закупівлі засобів виробництва для здійснення виробничого процесу залежать переважно від умов ринку, а також від особливостей потреби в певних ресурсах при виробництві конкретної продукції.

Більш складною й важливою частиною періоду обігу, без якої неможливе відтворення і яка вимагає відносно багато часу, є реалізація продукції. Для безперервного процесу виробництва необхідні також запаси засобів виробництва, оскільки закупівля засобів виробництва, їх доставка може зайняти багато часу, або їх може не виявитися на ринку в потрібний час. У рослинництві більшість робіт проводяться сезонно протягом нетривалого періоду часу, тому необхідні значні запаси добрив, пально-мастильних матеріалів перед осінньою обробкою й весняно-польовими роботами. Частина засобів виробництва виготовляється в регіональному сільському господарстві в певний час відповідно до технології й обумовлених природних умов, а використовуються вони в інший період. Зокрема, насіння ярових культур збирають

влітку або восени, а здійснюють посів навесні майбутнього року. Заготівля багатьох кормів (концентровані, соковиті, грубі) здійснюється в окремий нетривалий період, а використовуються протягом іншого року або сезону. Заготівля такого корму як силос або сінаж, вимагає тривалого періоду його зберігання для того, щоб він був придатний до використання.

Значні запаси засобів виробництва, необхідні для здійснення відтворення, вимагають залучення коштів для формування оборотних фондів, сповільнюють їх оборотність, подовжують процес виробництва, скорочують величину доданої вартості на одиницю засобів виробництва. Це є найважливішою особливістю відтворення в регіональному сільському господарстві.

У зв'язку з цим, розширене відтворення можливе за умови попереднього збільшення обсягів виробництва продукції, що використовується у вигляді засобів виробництва, оскільки процес розширеного відтворення повинен бути безперервним.

К. Маркс підкреслював, що «час створення засобів виробництва включає:

- час, протягом якого вони функціонують як засоби виробництва, тобто використовуються у процесі виробництва;
- перерви, протягом яких процес створення, а отже й функціонування включених у нього засобів виробництва, переривався;
- час, протягом якого вони вже містять виробничий капітал, однак ще не ввійшли в процес виробництва» [4].

При здійсненні розширеного відтворення необхідно враховувати, що в рослинництві період виробництва набагато перевищує робочий період, посіви сільськогосподарських культур піддаються впливу природних факторів, а в зимовий час озимі посіви перебувають у стані спокою, це дозволяє краще використовувати тепло й вологу в період вегетації.

У регіональному сільському господарстві шляхом додавання праці засоби виробництва ставляться в такі умови, у яких вони самостійно сприяють виробництву продукції, переносять свою вартість на створювану продукцію. На кількість продукції будуть впливати складні погодні умови, ступінь впливу яких залежить від розмірів, структури й продуктивності використовуваних засобів виробництва. Однак у кожному разі додана вартість створюватися не буде, а отже, і передумови для розширеного відтворення можуть бути відсутніми.

Безперервність процесу відтворення вимагає, щоб певний обсяг засобів виробництва постійно знаходився на ринку, а при розширеному відтворенні – ще й додатковий запас. В щорічно змінюваних умовах сільськогосподарського виробництва подібний запас теж повинен змінюватися. Оскільки заздалегідь невідомо, більший чи менший виробничий запас буде потрібно, нормальним буде вважатися більший запас, необхідний для відтворення у відповідних умовах [3].

Зростання витрат на зберігання таких запасів у ринкових умовах призведе до неефективності їх створення. Виробники відповідних засобів виробництва будуть прагнути скоротити строки реалізації для прискорення оборотності капіталу. Тому запаси можуть бути створені тільки при такому підвищенні цін на відповідну продукцію, що компенсує витрати на зберігання й втрати від зниження швидкості оборотності. В умовах ринку проблеми реалізації продукції і їх вирішальне значення в сфері обміну приводять до того, що в умовах конкуренції продавці повинні враховувати подібну нерівномірність потреби в засобах виробництва в регіональному сільському господарстві. В умовах неконкурентних відносин ситуація змінюється, виробники диктують свої умови. Отже, регіональні сільськогосподарські підприємства повинні створювати власні запаси, необхідні для безперервного відтворення.

Оскільки розширене відтворення в регіональному сільському господарстві передбачає насамперед зростання валової продукції, одним з найважливіших його умов є збільшення засобів виробництва й висококваліфікованих трудових ресурсів при відносному скороченні зайнятих у регіональному сільському господарстві працівників.

Відтворення кваліфікованих кадрів у сільському господарстві здійснюється шляхом здобування нових наукових знань, зростання професійної майстерності, підвищення кваліфікації працівників. Для розширеного відтворення трудових ресурсів характерним є наступні закономірності:

- збільшення частки фахівців з вищою й середньою фаховою освітою;
- зростання загальної кількості механізаторських кадрів (трактористів, машиністів, комбайнерів, водіїв автомобілів, слюсарів з ремонту техніки й т.д.);
- ефективний розподіл працівників у сфері аграрного виробництва на підприємствах, об'єднаннях і підрозділах;
- забезпечення раціональної зайнятості всього працездатного населення в регіональному сільському господарстві;
- створення необхідних умов для високопродуктивного використання трудових ресурсів.

Важливою умовою ефективного використання кадрів і основних засобів виробництва в регіональному сільському господарстві є технологічна, технічна й економічна підготовка фахівців і їх закріплення на сільськогосподарських підприємствах. Не останню роль тут відіграє рівень оплати праці й одержання доходу від виробничої діяльності. Практика показує, що розмір заробітної плати в господарствах з незадовільними виробничими й соціальними умовами повинен компенсувати фізичні й моральні зусилля працівників. В умовах низького рівня попиту й порівняно високої пропозиції трудових ресурсів в окремих регіонах ціна робочої сили знижується до мінімуму.

Таким чином, особливості здійснення розширеного відтворення в галузях рослинництва обумовлені погодними й кліматичними умовами, якістю землі, сезонним характером виробництва, необхідністю створення більших обсягів виробничих запасів, об'єктивно низькою продуктивністю праці, необхідністю державної підтримки, яку необхідно враховувати при організації відтворювального процесу, виборі форм і напрямів використання капіталу в цьому секторі аграрної сфери, обґрунтуванні напрямів підвищення ефективності відтворення.

Список літератури

1. Намлієв Є.В. До питань становлення ринкових відносин на селі // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Наука і освіта 2004». – Т. 16. Економіка АПК. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С.39 – 40.
2. Лисецький А.С. Сільськогосподарський потенціал України та шляхи підвищення ефективності його використання / А.С. Лисецький // «Агросвіт». – №4. – 2007. – С.4–9.
3. Олійник О.В. Економічні проблеми відтворення аграрного ресурсного потенціалу // Внесок академіка В.І.Вернадського в дослідження проблеми розвитку і розміщення продуктивних сил: Мат-ли наук.-практ. конф. 12-13 бер. 2003 р. – К.:РВПС України НАН України, 2003. – С.35-41.
4. Маркс К. Капитал: Критика политической экономии/ Под ред. Ф. Энгельса – М.: Политиздат, 1969. – 535с.

Д. Глинкина

Особенности и необходимые условия расширенного воспроизводства в отрасли растениеводства

В статье исследованы особенности расширенного воспроизводства и определенно необходимые условия для него в отрасли растениеводства в современных условиях ведения хозяйства Украины.

Охарактеризован процесс воссоздания в сельском хозяйстве как простого так и расширенного. Проанализирован процесс расширенного воссоздания в отрасли растениеводства, и в частности влияние государства, на этот процесс в сельском хозяйстве.

D. Glinkina

Features and necessary terms of the extended recreation are in industry of plant-grower

In the article the features of the extended recreation and certainly necessary terms are investigational for him in industry of plant-grower in the modern terms of menage Ukraine. The process of recreation is described in agriculture both simple and extended. The process of the extended recreation is analysed in industry of plant-grower, and in particular influence of the state, on this process in agriculture.

Одержано 26.11.09

УДК 336.1

С.П. Годорожа, викладач

Кіровоградський кібернетико-технічний коледж

Принципи побудови податкової системи

У статті встановлено двобічність оподаткування; висвітлено концепції побудови податкових систем у різних країнах. Узагальнення, основних принципів побудови податкової системи, яке здійснив автор, дозволить удосконалити механізм оподаткування.

податки, оподаткування, податкова система, принципи, державне регулювання

Податки є невід'ємною частиною фінансового господарства держави як історичної форми задоволення колективних потреб. Це найважливіше джерело формування доходів держави, які, в свою чергу використовуються для вирішення економічних, соціальних, оборонних завдань та спрямовуються на розвиток освіти, науки, культури тощо.

Встановлення, розподіл, стягнення і використання податків становлять одну із функцій держави. Податкова система як елемент господарського механізму відповідає економічному ладу країни, рівню розвитку продуктивних сил, системі державного регулювання економічних процесів і є однією із основних умов існування держави.

За економічною сутністю податки є обов'язковими платежами, що вилучаються державою з доходів юридичних чи фізичних осіб до відповідного бюджету для фінансування витрат держави передбачених її конституцією та іншими законодавчими актами. Це одна із форм вирівнювання доходів юридичних і фізичних осіб з метою досягнення соціальної справедливості й економічного розвитку. Вилучаючи частину доходів підприємців і громадян, держава гарантує їх ефективніше використання для задоволення потреб суспільства в цілому і досягнення на цій основі зростання його добробуту. На перший погляд, податки виражають односторонні відносини держави з підприємцями та населенням під час їх сплати. Однак це лише поверховий підхід до вивчення цих явищ і процесів. Насправді податки дають змогу мати зворотний зв'язок із платниками податків завдяки фінансуванню відповідних витрат. Цьому процесові приділяється велика увага з боку економічної науки, і в ньому виявляється економічна сутність функцій держави та їх реалізація [2].